

Михайло Шляховчук,
аспірант кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної
діяльності Херсонського державного
університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0978-8641>

ПРОВОА ОСНОВА РОБОТИ СУДІВ УКРАЇНИ У ПЕРІОД НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

У статті проведено комплексний аналіз організації та діяльності судів України в умовах надзвичайних правових режимів. Дослідження охоплює нормативні аспекти функціонування судів під час воєнного стану, зокрема впровадження дистанційного правосуддя, зміну територіальної підсудності та забезпечення безпеки учасників процесу тощо.

Метою статті є визначення правової основи роботи судів у період надзвичайних правових режимів, її структурні елементи та ієрархію, а також виявлення правових механізмів, що забезпечують безперервність і законність функціонування судової влади в надзвичайних умовах.

Методологія дослідження базується на поєднанні системного, порівняльно-правового та формально-юридичного аналізу, спрямованого на виявлення змісту, структури та механізмів дії правової основи судової системи в умовах надзвичайних правових режимів. Такий підхід забезпечує комплексне охоплення нормативних рівнів регулювання.

Розкрито поняття «правова основа» та розмежовано його із суміжними поняттями. З'ясовано, що правова основа – це нормативний фундамент; правове регулювання – процес впливу норм на суспільні відносини; правове забезпечення – механізм організації й підтримки реалізації правових положень. Запропоновано під правовою основою роботи судів у період надзвичайних правових режимів розуміти ієрархічну сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, що визначають їх організацію, повноваження та процедури з метою забезпечення безперервності, стабільності і законності здійснення правосуддя навіть у надзвичайних умовах.

Серед особливостей правової основи роботи судів у надзвичайних умовах вирізняються: багаторівнева структура (конституційний, міжнародно-правовий, законодавчий, підзаконний і локальний рівні), процедурна гнучкість (адаптація процесуальних норм до дистанційної участі, зміни підсудності, електронного документообігу) та баланс між доступом до правосуддя і безпекою, що забезпечується індивідуальним визначенням режиму роботи кожного суду. Наголошено, що питання правової основи діяльності судів в умовах надзвичайних правових режимів потребує подальшого розвитку шляхом формування єдиної концепції правового забезпечення правосуддя.

Ключові слова: суд, правосуддя, судочинство, правова основа, надзвичайний стан, воєнний стан, правовий режим, доступ до правосуддя.

Shliakhovchuk M.

The Legal Framework for the Functioning of Courts of Ukraine under Extraordinary Legal Regimes

The article provides a comprehensive analysis of the organization and functioning of Ukrainian courts under extraordinary legal regimes. The study covers the normative aspects of court operations during martial law, including the introduction of remote justice, changes in territorial jurisdiction, and the ensuring of participants' safety.

The purpose of the article is to define the legal framework for the functioning of courts during extraordinary legal regimes, to identify its structural elements and hierarchy, and to determine the legal mechanisms that ensure the continuity and legality of judicial authority in extraordinary conditions.

The research methodology combines systemic, comparative-legal, and formal-legal analysis aimed at identifying the content, structure, and mechanisms of operation of the legal framework of the judiciary under extraordinary legal regimes. This approach provides comprehensive coverage of all levels of normative regulation.

The concept of «legal framework» is clarified and distinguished from related terms. It is established that the legal framework is the normative foundation; legal regulation is the process of the norms' influence on social relations; and legal support is the mechanism for organizing and maintaining the implementation of legal provisions. It is proposed

to define the legal framework for the functioning of courts under extraordinary legal regimes as a hierarchical set of legal acts of varying legal force that determine their organization, powers, and procedures to ensure the continuity, stability, and legality of justice even under extraordinary conditions.

Among the key features of the legal framework of courts under extraordinary conditions are: a multi-level structure (constitutional, international, legislative, subordinate, and local levels), procedural flexibility (adaptation of procedural norms to remote participation, changes in jurisdiction, and electronic document management), and a balance between access to justice and security ensured through an individual approach to each court's operational mode. It is emphasized that the issue of the legal framework for the functioning of courts under emergency legal regimes requires further development through the formation of a unified concept of the legal support of justice.

Keywords: court, justice, judiciary, legal framework, state of emergency, martial law, legal regime, access to justice.

Постановка проблеми. Питання правової основи здійснення судочинства є актуальним від моменту появи судів, адже саме вона визначає межі, зміст і механізми реалізації судової влади. Як слушно зазначає М. І. Піп'як, чіткі та однозначні правові норми забезпечують стабільність судової практики, тоді як нечіткі чи фрагментарні положення породжують правову невизначеність і різне тлумачення [1, с. 100].

В умовах дії надзвичайних правових режимів це питання набуває особливої значущості, оскільки суди мають не лише оперативно адаптувати свою діяльність до надзвичайних обставин, а й забезпечувати реалізацію права кожної особи на справедливий суд, гарантованого Конституцією України та міжнародними стандартами. Навіть під час війни чи надзвичайного стану держава не може припиняти доступ до правосуддя, а отже, правова основа судочинства має залишатися стійкою, узгодженою та здатною забезпечити безперервність і законність судового процесу.

Мета дослідження – визначити правову основу роботи судів у період надзвичайних правових режимів, її структурні елементи та ієрархію, а також виявити правові механізми, що забезпечують безперервність і законність функціонування судової влади в надзвичайних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація та діяльність судів України в умовах надзвичайних правових режимів була предметом досліджень низки вітчизняних науковців. Т. Федоренко зазначає, що продовження воєнного стану спричинило прийняття законів у сфері правосуддя з доповнюючим характером [2]. В. І. Теремецький та інші автори підкреслюють, що запровадження дистанційної роботи судів і проведення засідань у режимі відеоконференції забезпечило безпеку, безперервність правосуддя і відповідність принципам справедливого та публічного суду. Втім вони наголошують на необхідності уніфікації правил використання інформаційних технологій та вдосконалення правової і методичної бази їх застосування [3; 4].

Л. П. Нестерчук слушно зауважує, що активізація законодавчої діяльності у сфері правозастосування є позитивним фактором, проте зміни мають прийматися виважено, з належним теоретичним обґрунтуванням та з урахуванням національних і міжнародних стандартів [5]. О. М. Козакевич зазначає, що режим роботи конкретного адміністративного суду у період воєнного стану визначається індивідуально залежно від ситуації у регіоні, при цьому законодавець запроваджує процедурні спрощення та змінює територіальну підсудність [6]. М. І. Смокович підкреслює недоцільність імперативного врегулювання організаційно-правових питань: зміна підсудності має здійснюватися на основі дискреційного рішення голови Верховного Суду з урахуванням безпеки суду, а забезпечення правосуддя повинно поєднувати доступність для громадян із безпечними умовами роботи суддів [7]. Отже, забезпечення ефективного функціонування судової системи в умовах надзвичайних правових режимів є складним та багаторівневим завданням. Відповідно, потребує окремого дослідження та систематизації правова основа діяльності судів у таких умовах для гарантування безпечного та доступного правосуддя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняттям «правова основа» у сфері публічної влади розуміють систему нормативних актів, що визначають функції та компетенцію органів державної влади й місцевого самоврядування, переважно через імперативні приписи [8]. У науковій літературі поряд із ним вживаються також поняття «правове регулювання» та «правове забезпечення», які не слід ототожнювати. Правове регулювання розуміють як впорядкування суспільних відносин шляхом встановлення обов'язкових правил поведінки [9]. Натомість правове забезпечення стосується створення умов для реалізації правових норм: організаційних, інформаційних, методичних заходів, що підтримують ефективну діяльність судів [10, с. 26].

Отже, правова основа – це нормативний фундамент; правове регулювання – процес впливу норм на суспільні відносини; правове забезпечення – механізм організації й підтримки реалізації правових положень. Спільною ланкою між цими поняттями є правова норма – базовий елемент правової системи. Саме через норми визначаються межі поведінки суб'єктів та механізми реалізації їхніх прав і обов'язків.

Б. Б. Мельниченко підкреслює, що через складність публічного управління правові норми, маючи спільний юридичний зміст, різняться за галузевою належністю (конституційні, адміністративні, фінансові) та за роллю – матеріальні чи процесуальні [11, с. 174]. Така диференціація зумовлює потребу у впорядкуванні норм у межах системи нормативно-правових актів.

Нормативно-правовий акт є офіційним документом, прийнятим уповноваженим суб'єктом у визначеному законом порядку, який містить норми права та розрахований на багаторазове застосування [12]. Сучасне українське законодавство характеризується значною кількістю та різноманітністю таких актів, що обумовлює потребу в їх чіткій класифікації. Найпоширенішою є класифікація нормативно-правових актів за юридичною силою: Конституція, закони, міжнародно-правові акти; їх акти тлумачення, нормативно-правові договори, підзаконні акти [13, с. 159].

Правова основа діяльності судів України в умовах надзвичайних правових режимів також ґрунтується на ієрархії нормативно-правових актів, яка визначає межі та механізми функціонування судової влади. Тому аналіз правової основи логічно розпочати з актів найвищої юридичної сили – конституційних норм. Конституція України гарантує кожному право на судовий захист (ст. 55) і прямо встановлює, що це право не може бути обмежене навіть під час воєнного чи надзвичайного стану (ст. 64) [14]. Питання допустимості обмеження прав у надзвичайних умовах визначені і міжнародними актами. Європейська конвенція про захист прав людини 1950 р. (ст. 15) дозволяє державі тимчасово відступати від частини зобов'язань, але лише в межах реальної необхідності та без порушення фундаментальних прав людини – права на життя, заборони катувань, рабства та принципу «нема покарання без закону» [15]. Отже, дотримання принципу законності (ст. 7 Конвенції) можливе лише за умови безперервної роботи судів. Аналогічні підходи містять Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Сіракузькі принципи, які наголошують, що юрисдикція звичайних судів має зберігатися під час надзвичайних станів [16].

Особливе місце серед нормативних актів посідають закони – вищі за юридичною силою акти, що встановлюють найбільш значущі правила поведінки, приймаються парламентом та мають особливу структуру і реквізити [17, с. 18]. Важливість законів як елемента правової основи здійснення судочинства в Україні під час дії надзвичайних правових режимів полягає в тому, що вони деталізують конституційні положення щодо виключності здійснення правосуддя судами (ст. 124) і заборону передачі їхніх функцій іншим органам [14]. Так, Закон «Про правовий режим надзвичайного стану» (ст. 31) та Закон «Про правовий режим воєнного стану» (ст. 10) забороняють будь-які скорочені чи особливі форми судочинства, гарантують неперервність повноважень судів [18; 19], а Закон «Про судоустрій та статус суддів» встановлює заборону створювати надзвичайні чи спеціальні суди (ст. 3) [20].

До спеціального законодавства, що безпосередньо регулює діяльність судової влади, крім Закону України «Про судоустрій та статусу суддів» належать також закони «Про судовий збір», «Про судову експертизу», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про доступ до судових рішень», «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» тощо [21, с. 73]. Останні формують базові організаційні засади функціонування судів у звичайних і надзвичайних умовах.

Однак здійснення правосуддя неможливе без процесуального законодавства, яке визначає порядок розгляду справ. Тому правову основу судочинства в особливих умовах доцільно розглядати як поєднання двох груп актів: 1) організаційні закони; 2) процесуальні закони – ЦПК, ГПК, КАС та КПК України. Саме процесуальні норми забезпечують реальну можливість реалізації права на судовий захист. У зв'язку з пандемією COVID-19 та запровадженням воєнного стану такі норми зазнали істотних змін: Законом № 540-IX (30.03.2020 р.) вперше дозволено участь у судових засіданнях у режимі відеоконференції поза приміщенням суду [22], а Законом № 3755-IX (24.05.2024 р.) деталізовано порядок подання заяви про таку участь – не пізніше ніж за п'ять днів до засідання [23]. Таким чином, саме поєднання організаційних і процесуальних актів забезпечує цілісну та стійку правову основу, яка гарантує безперервність і доступність правосуддя навіть у надзвичайних умовах.

Правова основа функціонування судів у надзвичайних умовах значною мірою спирається на підзаконні акти, які деталізують та адаптують положення законів до реальних умов, перетворюючи ідеальне право на реально діюче, забезпечуючи практичну реалізацію законодавчих норм [24, с. 39–40].

Підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, прийнятий (виданий) уповноваженим суб'єктом на основі Конституції, законів і міжнародних договорів і спрямований на їх реалізацію [12]. Як підкреслює В. П. Бойко, важливу роль відіграють підзаконні акти, що приймаються органами публічної адміністрації судової влади [25, с. 128], оскільки саме вони першими забезпечують практичні механізми безперервності правосуддя. Прикладом такого акта є наказ Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України) від 29.01.2019 № 93, який затвердив Типовий план забезпечення безперервної роботи суду і рекомендації щодо безпеки у надзвичайних ситуаціях. Останній містить чіткий алгоритм дій при порушенні нормального режиму роботи, є універсальним і адаптивним до різних видів надзвичайних обставин, включно з епідеміями [6, с. 268].

Пандемія COVID-19 стала першим серйозним випробуванням цих механізмів. На її початку Рада суддів України (далі – РСУ) затвердила рекомендації щодо особливого режиму роботи судів, які передбачали обмеження діяльності до невідкладних справ, проведення засідань у відеоконференції чи письмовому провадженні, дистанційне ознайомлення з матеріалами справи тощо [26]. Ці заходи забезпечили безперервність правосуддя під час пандемії, й стали основою для адаптації судів після початку повномасштабної агресії РФ.

24 лютого 2022 року РСУ ухвалила рішення № 9, в якому наголосила, що робота судів не може бути зупинена навіть у воєнний час, за винятком ситуацій, коли існує пряма загроза життю та безпеці працівників і відвідувачів [27]. Під час дії воєнного стану функції органів суддівського самоврядування, передбачені ст. 130 Конституції України [11], набувають особливої ваги, адже саме ці органи оперативно визначають внутрішній порядок роботи судів.

У березні 2022 року РСУ видала додаткові рекомендації щодо організації роботи судів в умовах воєнного стану, передбачивши можливість відкладення розгляду справ та проведення судових засідань у форматі відеоконференції [28]. Надалі РСУ прийняла ще низку рішень, зокрема: від 05.08.2022 № 23 – рекомендації щодо планів реагування судів у воєнний період; від 05.08.2022 № 26 – щодо розширення використання електронних засобів судочинства в умовах обмеженого фінансування.

У сукупності ці акти сформували практичний механізм організації роботи судів у період дії воєнного стану. Конституція України та закони гарантують лише загальні засади безперервності здійснення судової влади, тоді як рішення РСУ забезпечують регулювання внутрішньої діяльності судів і відіграють ключову роль у підтриманні функціонування судової системи під час дії надзвичайних правових режимів.

Серед підзаконних актів, що формують правову основу діяльності судів у надзвичайних умовах, особливе значення мають рішення, постанови й ухвали Вищої ради правосуддя (далі – ВРП) – конституційного органу суддівського врядування. Зокрема, рішенням від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 затверджено Положення про функціонування окремих підсистем ЄСІТС, завдяки чому під час пандемії та воєнного стану забезпечено можливість електронного судочинства й безперервного розгляду справ. ВРП також затвердила Положення про ДСА України (рішення від 17.01.2019 № 141/0/15-19), Порядок ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (рішення від 19.04.2018 № 1200/0/15-18) та інші документи, важливі для організації роботи судів.

До березня 2022 року саме ВРП мала повноваження змінювати територіальну підсудність судів. Але після втрати повноважного складу та в умовах активних бойових дій це повноваження тимчасово передано Верховному Суду. Так, розпорядженням Голови Верховного Суду від 08.03.2022 № 2/0/9-22 змінено підсудність справ судів Харківщини та Чернігівщини; аналогічні рішення стосувалися судів Луганської, Донецької, Херсонської, Миколаївської та інших областей. Ці розпорядження дозволили забезпечити безперервний доступ до правосуддя на територіях, де існувала реальна загроза окупації або бойових дій [25, с. 302–303].

Після формування нового складу ВРП у січні 2023 року вона відновила прийняття рішень, зокрема щодо зміни підсудності та відновлення роботи судів. Зокрема, рішенням від 30.05.2023 № 566/0/15-23 було змінено підсудність судів Херсонської області з 1 червня 2023 року [29].

Окремий блок правової основи становлять організаційно-розпорядчі акти Верховного Суду, спрямовані на забезпечення роботи судів у зоні бойових дій. Так, розпорядження Голови ВС від 13.03.2022 № 6/0/9-22 містить чіткий алгоритм дій на випадок загрози захоплення населеного пункту: порядок евакуації суддів, вивезення справ, серверів, бухгалтерських документів та знищення матеріалів, що містять державну таємницю. Особливий акцент зроблено на евакуації справ, що перебувають у провадженні, зокрема кримінальних, резонансних та щодо неповнолітніх; якщо ж вивезення неможливе – рекомендовано забезпечити їх зберігання у сейфах приміщення суду [30].

При розгляді правової основи судочинства в умовах надзвичайних правових режимів важливо враховувати локальні акти судів. За визначенням Сучасної правової енциклопедії, локальні правові норми регулюють внутрішні відносини в організаціях і забезпечують ефективну реалізацію законів з урахуванням специфіки місцевих умов [31, с. 180–181].

Локальні акти мають управлінську природу і видаються уповноваженими особами: головою суду, керівником апарату або зборами суддів у межах їх компетенції [10, с. 37–38]. Наприклад, організаційно-розпорядчі документи голови суду на сайті Хмельницького апеляційного суду визначають порядок внутрішніх процедур, забезпечують ефективне функціонування суду та здійснення правосуддя. Накази та розпорядження голови суду, відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», є обов'язковими до виконання працівниками суду та конкретизують організаційні заходи, зокрема встановлюють особливий режим роботи суду під час дії воєнного стану (наприклад, розпорядження голови Шостого апеляційного адміністративного суду від 08.04.2022 № 2 [32]). Аналогічні повноваження має керівник апарату суду щодо затвердження положень про структурні підрозділи та посадові інструкції [33].

Отже, локальні акти забезпечують адаптацію роботи суду до умов дії особливих правових режимів, мінімізують ризики для працівників і відвідувачів та гарантують безперервність здійснення судочинства.

Висновки. Таким чином, правова основа роботи судів в умовах дії надзвичайних правових режимів є ієрархічною сукупністю нормативно-правових актів різної юридичної сили, що визначають їх організацію, повноваження та процедури з метою забезпечення безперервності, стабільності і законності здійснення правосуддя навіть у надзвичайних умовах.

Особливостями правової основи роботи судів під час дії надзвичайних правових режимів є:

1) багаторівнева структура, що базується на загальноприйнятій ієрархії нормативно-правових актів: а) конституційний рівень – гарантує право на судовий захист, безперервність правосуддя та заборону надзвичайних судів; б) міжнародно-правовий рівень – Конвенція про захист прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права визначають межі допустимих обмежень прав у надзвичайних умовах; в) законодавчий рівень – організаційні закони («Про судоустрій та статус суддів», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану») та процесуальні кодекси (ЦПК України, ГПК України, КАС України, КПК України), адаптовані під надзвичайні умови; г) підзаконний рівень – укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази ДСА України, акти ВРП та Голови Верховного Суду, що забезпечують оперативне реагування і фактичну реалізацію конституційних гарантій; г) локальний рівень – акти голів судів та керівників апаратів, що регулюють внутрішні процеси суду та адаптують його роботу до реальної ситуації;

2) процедурні спрощення та гнучкість: процесуальні норми адаптовані до зміни територіальної підсудності суду, дистанційної участі, подання документів онлайн та інших особливостей воєнного або надзвичайного стану;

3) баланс між доступом до правосуддя та безпекою: під час надзвичайних умов суди мають гарантувати не лише доступ громадян до суду, але й безпечні умови для працівників та учасників процесу, а тому особливий режим роботи визначається для кожного суду окремо.

У сукупності наведені особливості правової основи роботи судів гарантують безперервність функціонування судової влади та реалізацію права людини на судовий захист в умовах надзвичайних правових режимів. Водночас попри розвинену нормативну базу питання правової основи діяльності судів у період дії надзвичайних правових режимів потребує подальшого розвитку. Зокрема, необхідно розробити єдину концепцію правового забезпечення правосуддя в надзвичайних ситуаціях, що має стати напрямком подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Пипяк М. І. Адміністративний суд у системі органів державної влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 191 с.
2. Федоренко Т. В. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. *Сучасний науковий журнал*. 2023. Вип. № 1(1). С. 46–51.
3. Teremetskyi, V., Zhuravlov, D., Boiko, V., Stratonov, V., Ilchenko, O., Glukh, M. & Chudyk, N. (2023). Organization of courts operation in Ukraine in the period of martial law: comparative and legal research. *Revista De Gestão E Secretariado*, 14(10), 18976–18991.
4. Теремецький В. І., Дуліба Є. В. Особливості впровадження та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи як інструмента електронного правосуддя. *Форум права*. 2023. № 2

- (75). С. 130–143. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10007341>. URL: https://forumprava.pp.ua/files/130-143-2023-2-FP-Teremetskyi,Duliba_12.pdf
5. Нестерчук Л. П. Організація діяльності судів в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 56. С. 127–131.
 6. Козакевич О. М., Романенко А. О. Особливості адміністративної юрисдикції в умовах правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 301–304.
 7. Смокович М. І. Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 450–455.
 8. Багмет М. О., Коваль Г. В. Історія та практика державного управління і місцевого самоврядування в Україні : у 2-х т. : навч. посіб. Миколаїв: Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили, 2012. 143 с.
 9. Прилипко В. М. Правове регулювання суспільних відносин: їх типи та ефективність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 62–64.
 10. Правові основи адміністрування у суді: навч. посіб. для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / Москвич Л. М., Іванцова А. В., Овсяннікова О.О. та ін. Харків : Вид-во «Юрайт», 2018. 254 с.
 11. Мельниченко Б. Правова основа організації та діяльності органів публічного управління в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 174–177.
 12. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 01.10.2025).
 13. Котюк В. О. Поняття і види нормативних актів. *Соціологія права*. 2015. № 3–4 (14–15). С. 157–161.
 14. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.10.2025)
 15. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.10.2025).
 16. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights E/CN.4/1985/4. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf> (дата звернення: 01.10.2025).
 17. Матвеева Ю. І. Тлумачення поняття «закон» як вимога принципу правової визначеності. *Наукові записки НАУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 18–20.
 18. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 01.10.2025)
 19. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.10.2025)
 20. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 389-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 01.11.2025).
 21. Бойко В. П. Класифікація нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2020. Вип. 6. С. 68–74.
 22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 01.10.2025).
 23. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції: Закон України від 23.05.2024 № 3755-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3755-20#Text> (дата звернення: 01.10.2025).
 24. Теплюк М. О., Ющик О. І. Поняття та класифікація правових актів: юридичний вимір. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 2. С. 34–45. DOI: <http://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-2-34>.
 25. Бойко В. П. Адміністративно-правові засади правосуддя в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук; 12.00.07. Київ, 2023. 427 с.
 26. Рекомендації Ради суддів України щодо встановлення особливого режиму роботи судів України задля убезпечення населення України від поширення гострих респіраторних захворювань та коронавірусу COVID-19, який віднесено до особливо небезпечних інфекційних хвороб від 17.03.2020 № 19. URL: <https://ds.cn.court.gov.ua/userfiles/media/sud2506/News/karantin.pdf> (дата звернення: 01.10.2025)

27. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнних дій з боку Російської Федерації: Рішення Ради Суддів України від 24.02.2022 № 9. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?an=1> (дата звернення: 01.10.2025)
28. Окремі рекомендації організації роботи судів та суддів в умовах воєнного стану: Рішення Ради Суддів України від 13.03.2022 № 10. URL: <https://zib.com.ua/ua/150884.html/> (дата звернення: 01.10.2025)
29. Про відновлення роботи Херсонського міського суду Херсонської області, зміну територіальної підсудності судових справ окремих судів Херсонської області, відтермінування початку відновлення роботи Білозерського районного суду Херсонської області: Рішення Вищої ради правосуддя від 30.05.2023 № 566/0/15-23. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporядjennya/566_30_05_2023.pdf (дата звернення: 04.10.2025)
30. Рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення: Розпорядження Голови Верховного Суду від 13.03.2022 № 6/0/9-22. URL: https://oda.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/rozp_6_VC_13_03_22.pdf (дата звернення: 01.10.2025).
31. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 408 с.
32. Про особливості роботи суду в умовах воєнного стану: Розпорядження Голови Шостого апеляційного адміністративного суду від 08.04.2022 № 2. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/media-kaas/news/4947-pro-osoblivosti-roboti-sudu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> (дата звернення: 03.10.2025).
33. Про затвердження Типового положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

References

1. Pypiak, M. I. (2016). *Administratyvnyi sud u systemi orhaniv derzhavnoi vlady* [Administrative court in the system of state authorities]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
2. Fedorenko, T. V. (2023). *Osoblyvosti zdiisnennia sudochynstva v umovakh voiennoho stanu* [Peculiarities of judicial administration in the period of martial law]. *Suchasnyi naukovyi zhurnal – Modern scientific journal*, 1(1), 46–51 [in Ukrainian].
3. Teremetskyi, V., Zhuravlov, D., Boiko, V., Stratonov, V., Ilchenko, O., Glukh, M. et. al. (2023). Organization of courts operation in Ukraine in the period of martial law: comparative and legal research. *Revista De Gestão E Secretariado*, 14(10), 18976–18991 [in English].
4. Teremetskyi, V. I. & Duliba, Ye. V. (2023). *Osoblyvosti vprovadzhennya ta funktsionuvannya Yedynoyi sudovoyi informatsiyno-telekomunikatsiynoyi systemy yak instrumenta elektronnoho pravosuddya* [Peculiarities of Implementation and Functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System as an E-Justice Tool]. *Forum Prava - Forum of Law*, 75(2), 130–143. Retrieved from <http://doi.org/10.5281/zenodo.10007341> [in Ukrainian].
5. Nesterchuk, L. P. (2022). *Orhanizatsiia diialnosti sudiv v umovakh voiennoho stanu v Ukraini* [Organization of court operations in the period of martial law in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Jurisprudence*, 56, 127–131 [in Ukrainian].
6. Kozakevych, O. M. & Romanenko, A. O. (2024). *Osoblyvosti administratyvnoi yurysdyksii v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu*. [Specifics of administrative jurisdiction under the legal regime of martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 5, 301–304 [in Ukrainian].
7. Smokovych, M. I. (2022). *Zdiisnennia pravosuddia v umovakh voiennoho stanu: do pytannia zakonodavchykh zmin* [Administration of justice under martial law: on the issue of legislative changes]. *Naukovyi visnyk UzhNU. Ser. «Pravo» – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Ser.*, 70, 450–455 [in Ukrainian].

8. Bahmet, M. O. & Koval, H. V. (2012). *Istoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini* [History and practice of state administration and local self-government in Ukraine]. Mykolaiv: Chornomor. derzh. un-t im. Petra Mohyly. Mykolaiv [in Ukrainian].
9. Prylypko, V. M. (2022). Pravove rehuliuvannia suspilnykh vidnosyn: yikh typy ta efektyvnist [Legal regulation of social relations: their types and effectiveness]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 2, 62–64 [in Ukrainian].
10. Moskvych, L. M., Ivantsova, A. V., Ovsiannikova, O. O. et al. (2018). *Pravovi osnovy administruvannia u sudi* [Legal foundations of administration in court: a manual for students of law]. Kharkiv: Vyd-vo «Jurait» [in Ukrainian].
11. Melnychenko, B. (2017). Pravova osnova orhanizatsii ta diialnosti orhaniv publichnogo upravlinnia v Ukraini [Legal basis of the organization and activities of public administration bodies in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 174–177 [in Ukrainian].
12. *On Law-Making Activity* [Pro pravotvorochu diialnist]. Zakon Ukrainy vid 24.08.2023 № 3354-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> [in Ukrainian].
13. Kotiuk, V. O. (2015). Poniattia i vydy normatyvnykh aktiv [The concept and types of normative acts]. *Sotsiologhiia prava – Sociology of Law*, 3–4 (14–15), 157–161 [in Ukrainian].
14. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
15. *Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny* [European Convention on Human Rights] vid 04.11.1950. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
16. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, E/CN.4/1985/4. Retrieved from <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf> [in English].
17. Matvieieva, Yu. I. (2014). Tlumachennia poniattia «zakon» yak vymoha pryntsyphu pravovoi vyznachenosti [Interpretation of the concept of “law” as a requirement of the principle of legal certainty]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky – Scientific Notes of NaUKMA. Legal Sciences*, 155, 18–20 [in Ukrainian].
18. *Pro pravovyi rezhym nadzvychainoho stanu* [On the Legal Regime of a State of Emergency]. Zakon Ukrainy vid 16.03.2000 № 1550-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> [in Ukrainian].
19. *Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu* [On the Legal Regime of Martial Law]. Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
20. *Pro sudoustrii ta status suddiv* [On the Judiciary and Status of Judges]. Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-19. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
21. Boiko, V. P. (2020). Klasyfikatsiia normatyvno-pravovykh aktiv u sferi rehuliuvannia orhaniv sudovoi vlady v Ukraini [Classification of normative legal acts in the sphere of regulation of the judiciary in Ukraine]. *Naukovi visnyk publichnogo i pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 6, 68–74 [in Ukrainian].
22. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na zabezpechennia dodatkovykh sotsialnykh ta ekonomichnykh harantii u zviazku z poshyrenniem koronavirusnoi khvoroby (COVID-19)* [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Aimed at Ensuring Additional Social and Economic Guarantees in Connection with the Spread of COVID-19]. Zakon Ukrainy vid 30.03.2020 № 540-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> [in Ukrainian].
23. *Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy shchodo vdoskonalennia uchasti u sudovomu zasidanni v rezhymi videokonferentsii* [On Amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine and the Code of Administrative Procedure of Ukraine Regarding the Improvement of Participation in Court Hearings via Videoconference]. Zakon Ukrainy vid 23.05.2024 № 3755-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3755-20#Text> [in Ukrainian].
24. Teplyuk, M. O. & Yushchik, O. I. (2024). Poniattia ta klasyfikatsiia pravovykh aktiv: yurydychnyi vymir [The concept and classification of legal acts: a legal dimension]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(2), 34–45 [in Ukrainian].
25. Boiko, V. P. (2023). Administratyvno-pravovi zasady pravosuddia v Ukraini [Administrative and Legal Foundations of Justice in Ukraine]. *Doctor's Thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
26. *Rekomendatsii Rady suddiv Ukrainy Shchodo vstanovlennia osoblyvoho rezhymu roboty sudiv Ukrainy zadlia ubezpechennia naselennia Ukrainy vid poshyrennia hostrykh respiratornykh zakhvoriuvan ta koronavirusu*

- COVID-19, yakyi vidneseno do osoblyvo nebezpechnykh infektsiinykh khvorob [Recommendations of the Council of Judges of Ukraine On establishing a special regime of court operation for protection against COVID-19] vid 17.03.2020 № 19. Retrieved from: https://ds.cn.court.gov.ua/userfiles/media/sud_2506/News/karantin.pdf [in Ukrainian].*
27. *Shchodo vzhytta nevidkladnykh zakhodiv dlia zabezpechennia staloho funktsionuvannia sudovoi vlady v Ukraini v umovakh prypynennia povnovazhen Vyschoi rady pravosuddia ta voiennykh dii z boku Rosiiskoi Federatsii [On urgent measures to ensure stable functioning of the judiciary during termination of the HCJ's powers and military aggression]. Rishennia Rady Suddiv Ukrainy vid 24.02.2022 № 9. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?an=1> [in Ukrainian].*
 28. *Okremi rekomendatsii orhanizatsii roboty sudiv ta suddiv v umovakh voiennoho stanu [On certain recommendations for organizing the work of courts and judges under martial law]. Rishennia Rady Suddiv Ukrainy vid 13.03.2022 № 10. Retrieved from: <https://zib.com.ua/ua/150884.html/> [in Ukrainian].*
 29. *Pro vidnovlennia roboty Khersonskoho miskoho sudu Khersonskoi oblasti, zminu terytorialnoi pidsudnosti sudovykh sprav okremykh sudiv Khersonskoi oblasti, vidterminuvannia pochatku vidnovlennia roboty Bilozerskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti [On restoring the operation of Kherson City Court, changing territorial jurisdiction, and postponing reopening of Bilozerskyi District Court]. Rishennia Vyschoi rady pravosuddia vid 30.05.2023 № 566/0/15-23. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporjadzhennya/566_30_05_2023.pdf [in Ukrainian].*
 30. *Rekomendatsii sudam pershoi ta apeliatsiinoi instantsii na vypadok zakhoplennia naselenoho punktu ta/abo sudu chy bezposerednoi zahrozy yoho zakhoplennia [Recommendations for courts in case of occupation or imminent threat]. Rozporiadzhennia Holovy Verkhovnoho Sudu vid 13.03.2022 № 6/0/9-22. Retrieved from: https://oda.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/rozp_6_VC_13_03_22.pdf [in Ukrainian].*
 31. *Zaichuk, O. V. et al (2013). Suchasna pravova entsyklopediia [Modern Legal Encyclopedia]. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].*
 32. *Pro osoblyvosti roboty sudu v umovakh voiennoho stanu [On the specifics of court operation under martial law]. Rozporiadzhennia Holovy Shostoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu vid 08.04.2022 № 2. Retrieved from <https://6aas.gov.ua/ua/media-kaas/news/4947-pro-osoblivosti-roboti-sudu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> [in Ukrainian].*
 33. *Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro aparat sudu [On Approval of the Standard Regulation on the Court Apparatus]. Nakaz Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy vid 08.02.2019 № 131. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text> [in Ukrainian].*

Стаття надійшла 07.10.2025

Стаття прийнята до друку 05.11.2025